

سوال

پدر بزرگ من دو قطعه زمین داشت؛ یک زمین به نام **خمسین** به مساحت ۴۸ قیراط، و زمینی دیگر به مساحت ۶۹ قیراط به نام **دلاله**. (قیراط یک واحد اندازه‌گیری مساحت است در برخی کشورها، معادل ۱۷۵ متر مربع). زمین خمسین از نظر قیمت گرانتر از زمین دلاله است. پدرم دو برادر و چهار خواهر داشته اما هنگام تقسیم زمین عموهایم این کار را انجام داده‌اند: به هر پسر ۱۶ قیراط از زمین خمسین داده‌اند و به دخترها چیزی نداده‌اند، اما در زمین دلاله به هر دختر ۱۲ قیراط داده‌اند و به هر پسر ۷ قیراط. پدرم هم به آنان اعتراضی نکرده. اما وقتی ما بزرگ شدیم به پدرمان گفتیم که خداوند از این تقسیم راضی نیست و باید سهم اضافه‌ای که گرفته‌ایم را به عمه‌هایمان بازگردانیم. اکنون بر اساس قیراط چه مقدار را باید به عمه‌هایمان بدهیم؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

اولاً: یکی از بزرگترین گناهان که بسیاری از مردم در زمینه‌ی آن سهل‌انگاری می‌کنند ظلم در هنگام تقسیم میراث و عدم مراعات عدلی است که خداوند تشریح نموده. الله متعال احکام میراث و نصیب هر وارث را مشخص نموده و سپس کسانی را که با این احکام مخالفت نمایند اینگونه تهدید کرده است:

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِغِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (۱۳) وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَاراً خَالِداً فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ [نساء: ۱۳ - ۱۴]

(این‌ها مرزها [و احکام] الله است و هر کس از الله و پیامبرش اطاعت کند وی را به باغ‌هایی وارد کند که از زیر [درختان و کاخ‌های] آن نهرها روان است. در آن جاودانه‌اند و این همان پیروزی بزرگ است (۱۳) و هر کس از الله و پیامبر او نافرمانی کند و از حدود مقرر او تجاوز نماید او را در آتشی درآورد که همواره در آن خواهد بود و برای او عذابی خفت‌آور است).

شوکانی رحمه الله می‌گوید: «اشاره به **تلک** در واقع اشاره به احکامی که پیش‌تر [در آیات سابق] آمده [از جمله احکام میراث] و آن را حدود (مرزها) نامیده به این معنا که نباید از آن گذشت، و تجاوز به آن حلال نیست» فتح القدیر (۲/ ۹۹).

اینجا تحریم شدیدتر و گناهش بیشتر است چرا که تجاوز به زمین است که خود به تنهایی از گناهان کبیره به حساب می‌آید و

همینطور شامل قطع رحم و ظلم به خواهران است.

بخاری (۳۱۹۸) و مسلم (۱۶۱۰) از سعید بن زید - رضی الله عنه - روایت کرده که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: **هر کس وجبی از زمینی را از روی ستم بردارد خداوند به سبب آن در قیامت هفت زمین را طوق گردن او می‌کند.** این لفظ مسلم است.

شما با یاری پدرتان بر توبه و بازگرداندن حقوق به صاحبانش به او کمک بزرگی کرده‌اید و این از بهترین نیکی‌هاست که می‌توانستید در حق پدرتان روا دارید. از الله خواهانیم این تلاش شما را بپذیرد و جزای خیرتان دهد.

ثانیا:

اگر مردی از دنیا برود و سه پسر و چهار دختر به جای گذارد ماترک او بر ده بخش مساوی خواهد بود که هر پسر دو سهم و هر دختر یک سهم می‌برد.

بر این اساس، نصیب پسر از زمین **خمسین** ۹.۶ (نه و شش دهم) قیراط خواهد بود.

و نصیب دختر از آن ۴.۸ (چهار و هشت دهم) قیراط است.

نصیب هر پسر از زمین **دلالة** ۱۳.۸ (سیزده و هشت دهم) قیراط است.

و نصیب دختر از آن ۶.۹ (شش و نه دهم) قیراط است.

بنابراین مشخص می‌شود که پدرتان از از زمین خمسین ۶,۴ (شش و چهار دهم) قیراط بیشتر از حق خودش برداشته و در مقابل به عمه‌های شما ۶.۸ (شش و هشت دهم) قیراط از زمین دلالة را داده است و شما می‌گویید این تقسیم عادلانه نبوده، زیرا زمین خمسین تقریبا دوبرابر زمین دلالة قیمت دارد.

بنابراین راه توبه و محقق شدن عدالت و باز گرداندن حق به صاحبش به دو صورت ممکن است:

اول:

اینکه از سه عمه‌تان ۶.۸ (شش و هشت دهم) قیراط از زمین دلالة را بگیریید و به جایش ۶,۴ (شش و چهار دهم) قیراط از زمین خمسین را بدهید.

اگر عمه‌هایتان خواهان این شدند واجب می‌شود که همین کار را انجام دهید زیرا حق آنان در همان زمین است که پدرشان (پدر بزرگتان) به جای گذاشته.

دوم:

اینکه به طور عادلانه هر دو زمین قیمت‌گذاری شود و بررسی شود که (۶,۴) قیراط از زمین خمسین و (۶,۸) قیراط از زمین بداله چقدر قیمت دارد و به اندازه‌ی تفاوت دو قیمت به عمه‌ها داده شود، یا پول نقد و یا زمین.

یعنی اگر فرض کنیم که مثلاً این مساحت از زمین خمسین برابر با پنجاه هزار است و به همان اندازه زمین بداله سی هزار، در این صورت تفاوت دو قیمت بیست هزار خواهد بود که باید بین عمه‌ها به تساوی تقسیم شود یا به اندازه‌ی آن زمین بگیرند.

اما نمی‌توان عمه‌ها را به این راه حل دوم الزام کرد بلکه رضایت آنان شرط است زیرا این کار به معنای فروش نصیب آنان از زمین است و نمی‌توان کسی را به فروش ملکش مجبور کرد. الله متعال می‌فرماید:

إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ [نساء: ۲۹]

(مگر آنکه داد و ستدی با تراضی یکدیگر از شما باشد).

و پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **همانا خرید و فروش از روی رضایت [دو طرف] است** به روایت ابن ماجه (۲۱۸۵) و آلبانی در صحیح ابن ماجه آن را صحیح دانسته است.

همه‌ی آنچه از آنها می‌گیرید یا به آنها می‌دهید را باید بر سه نفر آنان تقسیم کنید زیار حق از آن همه‌ی آنان است نه تنها یک نفر.

از الله متعال خواهانیم که به پدر شما توفیق توبه دهد و از شما بپذیرد.

والله اعلم